

O cămară - monument istoric și de arhitectură populară din Făurești, zona Chioar*

Traian Ursu

Baia Mare

Traian Ursu (1940-2010) a fost muzeograf la Muzeul Județean de Istorie și Arheologie din Baia Mare, din anul 1976, continuând aici activitatea de la Satu Mare privind monumentele istorice și de arhitectură, monumentele memoriale și de arhitectură populară. A identificat și inventariat sute de monumente din toate zonele județelor Maramureș și Satu Mare și a propus ca acestea să beneficieze de ocrotirea statului și a comunităților. A contribuit la valorificarea lor științifică și educativă, pledând neobosit pentru păstrarea și prețuirea lor.

Este vorba despre o veche construcție din lemn, o cămară, care exista în gospodăriile țărănești mai mari, nu numai din țara Chioarului¹⁷, un fel de magazie – denumită chiar „meghezin”, după cum vom vedea într-una din inscripțiile de pe grinzile sale. Căci textele și data încrustate în grinzile cămării din Făurești, pe lângă construcția în sine, prezintă un cert interes istoric.¹⁸ Să precizăm însă, că ceea ce atrage și reține întâi atenția, făcând justificat interesul pentru acest obiectiv, sunt, frumusețea arhitecturii, decorul elaborat și deci măiestria meșterilor populari de acum două secole. Lucrarea lor a împodobit o gospodărie din satul Făurești, de care proprietarii au fost mereu mândri. E drept că nu numai cămara a fost mai de mult fala acelei gospodării, care avea firesc toate acareturile necesare, pe lângă casă și șură. Totul începea însă, cu poarta de la uliță, veche și impunătoare, construită din trei stâlpi înalți de stejar și care cuprindea poarta propriu-zisă și porțița, sub același acoperiș în patru ape din „draniță” (șindrilă). Poarta aceea (care a existat până prin anii 50), reprezenta, în vremea în care a fost construită, oameni „cu bună rânduială”, adică gospodari și „de neam”, oameni liberi, „pușcași” ai cetății Chioarului, sau mici nobili de țară prezenți mai demult și aici în Făurești, ca în mai toate satele din Chioar.¹⁹

¹⁷ Asemenea mici construcții anexe se pot întâlni și în satele apropiate din Lăpuș, dar puține și-au păstrat rolul de cămară, destinația lor fiind mai ales cea de bucătărie de vară, vezi, Georgeta Stoica, M. Pop, *Zona etnografică Lăpuș*, București, 1984, p. 68. În Maramureș, însă, ele se numesc chiar, „cămara de afară”, vezi, M. Dăncuș, *Zona etnografică Maramureș*, București, 1986, p.105.

¹⁸ Traian Ursu, *Fișa analitică* pentru monument, nr. 570/17.09.1976.

¹⁹ S. Șainelic, Maria Șainelic, *Zona etnografică Chioar*, București, 1986, p. 17.

Satul Făurești se află la 25 km S-E de municipiul Baia Mare, cu acces prin Baia Sprie și prin câteva sate de pe vechiul „Fisculaș” (fostul domeniu al fiscului, respectiv al statului): Șișești, Dănești, Șurdești, până în „Vârful Cornului”. Aici părăsim drumul spre orașul Cavnic și, coborând spre valea râului cu același nume și lăsând în urmă drumul spre Plopișul, vecin și el, ajungem la capătul dinspre Făurești al Șurdeștiului. Poposim o clipă la podul ce-l avem de trecut peste Valea Racâștei care se varsă aici în râul Cavnic.

*Comunicarea a fost prezentată la Sesiunea Muzeului Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare, din 4 iulie, 2008. Revăzând manuscrisul soțului meu, acum, în decembrie 2011, pentru publicare, am adăugat câteva informații auxiliare, utile cred, fără însă a interveni în prezentarea monumentului, sau în interpretarea, din punct de vedere istoric, a inscripțiilor. (Viorica Ursu n. Bilț).

Pe locul acesta, de la intrarea „din sus” în Făurești, exista, până nu demult, un stâlp de piatră care marcase marginea Principatului Transilvaniei. Vom reveni în cele ce urmează la această frontieră.

De la Baia Mare, la Făurești se mai poate ajunge și din șoseaua spre Tg. Lăpuș, străbătând dincolo de Groși, câteva sate din Chioar: Cărbunari, capătul Berinței, Copalnic, marginea Copalnic Mănăsturului - centrul de comună de care ține și satul Făurești și loc de „mărturie” miercuria (zi de piață săptămânală). De aici, părăsind șoseaua spre Tg. Lăpuș, urmăm drumul pe valea râului Cavnic, din aval spre amonte, care, după ce trece prin Vad și Lăschia, străbate satul Făurești de la un capăt la altul, pe o lungime de 5 km.

Situat, așadar pe râul Cavnic, la 15 km de orașul cu același nume, Făureștiul se află la marginea de nord a țării Chioarului (ținut în care oamenii își spun și astăzi chioreni), respectiv, a vechiului domeniu al cetății Chioarului, la 25 de km între vechea cetate și importantele exploatări aurifere de la Cavnic. Cetatea, existentă la 1319, împreună cu uriașul său domeniu, au fost dăruite la 1378, pentru fidelitate, de regele Ungariei Ludovic I de Anjou (1342-1382), voievozilor Maramureșului, Drag și Balc (comiți a patru județe).²⁰ De la aceeași dată, ținutul Chioar devine district militar condus de un căpitan cu reședința în cetate, iar obligațiile satelor de pe domeniu, vor fi, cu precădere militare.²¹

²⁰ Despre cetatea și domeniul Chioarului, vezi, S. Iosipescu, Viorica Ursu, T. Ursu, *Raport preliminar de cercetare arheologică la Cetatea Chioarului*, (prezentarea cetății), în „Materiale și cercetări arheologice”, Oradea, 1979 și Idem, Brașov, 1980; Viorica Ursu, T. Ursu, *Cetatea Chioarului*, în revista „Maramureșul”, Baia Mare, mai, 1980.

D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în sec. al XVI-lea*, vol. II, (Domeniul Chioar), București, 1968, p. 173.

²¹ În legătură cu Districtul Chioar și Țara Chioarului, vezi, A. Moldovan, *Districtul Chioarului, perioada de funcționare și arhiva creată*, în „Revista Arhivelor”, vol. XXXIII, p. 287; Szentgyorgyi Maria, *Societatea ținutului Chioar*, Budapesta, 1972

Cea mai veche mențiune documentară cunoscută a satului Făurești datează din anul 1405, când Conventul Mănăstirii din Lelesz confirmă proprietatea asupra cetății Chioarului, împreună cu 50 de sate de pe domeniul ei – inclusiv Făureștiul, (Kowachfalva, în l. maghiară) - fiilor acelor voievozi, amintiți mai sus, respectiv, lui Dumitru și Sandrin și de asemenea, lui Gheorghe și Sandrin.²² Vechimea satului, cu numele de la apelativul „faur”, cuvânt de origine latină, este de presupus a fi dinaintea venirii slavilor²³, existând la data mențiunii lui documentare, fără să știm, de când anume.

Vatra satului Făurești nu a fost din totdeauna pe actualul loc, ci pe Dealul Ursoi²⁴, rămas un reper pentru sat și care îl mărginește acum spre Apus, la cca. 400 m de râu. Amintirea mutării satului se păstrează în tradiția locală, amănunte despre acest fapt fiind transmise din generație în generație. Pe scurt, două ar fi putut constitui pricina mutării: pustiirea tătară din 1717, porunca imperială de coborâre a satelor pe văi accesibile, sau amândouă, dar cea mai frumoasă rămâne cea din legendă și este legată de biserică. Importantă rămâne mutarea, iar găbănașul în discuție poate face dovada acestei mutări, vom vedea și în ce fel anume. Dar memoria satului păstrează la Făurești multe alte momente, care i-au marcat istoria deloc îngăduitoare cu aceste locuri și cu oamenii de aici. Poate chiar situarea lui pe drumul dintre Cetatea Chioarului și Cavnic, ca și între Lăpuș și Baia Sprie - importante repere ale istoriei Transilvaniei - i-a determinat neliniștea. Ultima incursiune tătară din 1717 a trecut prin foc și sabie și valea Cavnicului, sătenii luptând și aici, în Făurești cu „căpăunii”, bătuți la Cavnic, dar învinși cu totul abia la Borșa, în Maramureș.²⁵ Poate biserica din legendă, despre care se spune că a ars pe Ursoi, determinând astfel mutarea satului, va fi fost, ca atâtea alte biserici din apropiere – toate din lemn – victima acestei invazii. Dar satul păstrează și amintirea haiducilor și cunoaște locul lor de popas, ocrotit de sat, în drum spre Baia Sprie, undeva în hotar cu satul vecin, Cetățele. Făureștiul, asemenea multor sate din țara Chioarului, avea să

(traducere de C. Gherman), Mss.; L.V. Bilț, *Țara Chioarului, vatră de piatră, de neam, de istorie*, în „Mihai Viteazul - 400”, ediție specială a „Graiului Maramureșului”, Baia Mare, Valea Chioarului, oct., 1994.

²² Alte denumiri ale satului Făurești menționate în documente de-a lungul timpului: Kowackkapolnok, la 1424 și mai târziu, dar și Faurest, în 1602, Feuresty, în 1760 etc. Vezi, C. Suci, *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, 1966, p. 226 ; Kadar J., *Szolnok-Doboca varmegye monographiaya*, vol. IV, Dej, 1905, p. 424, autorul are în vedere documentul 209, din arhiva Mănăstirii Lelesz.

²³ **Șt. Pascu**, *Voievodatul Transilvaniei*, vol., II, 1979, p. 490 și 469.

²⁴ **Viorica Ursu**, *Toponimia din hotarul Făureștiului, sau locuri și nume cu înțelesurile lor*, mss.

²⁵ **T. Ursu**, *Monumente care amintesc de năvălirea tătarilor din anul 1717*, în „Pro Unione”, nr. 1-2, Baia Mare, 2002, p.99.

trăiască la el acasă sângeroasele evenimente ale anului 1849²⁶, românii din acest ținut refuzând să accepte unirea cu Ungaria. În ce privește Făureștiul, satul acesta, împreună cu Plopișul, Ciocotișul, Fânațe s-au opus unirii religioase cu Biserica Romei, rămânând cu încăpățănare ortodoxe. Memoria oamenilor și mărturia documentelor vorbesc despre nedreptul tribut de vieți, pe care satul a fost silit să-l dea pentru interese străine, în conflicte armate care au culminat cu cele două războaie mondiale. Eroi sunt cinstiți la Făurești de un monument deosebit, asemănător unui mic panteon, dar cu altar creștin, ridicat în anul 1935²⁷, împreună cu satul vecin Fânațe, pe culmea unui deal din hotarul, care astfel, mai mult apropie decât desparte cele două sate.

Revenind la cămară, construcțiile asemenea celei de care ne vom ocupa, serveau la păstrarea alimentelor și a altor produse ale gospodăriei, în funcție de sezon, și adăposteau mici obiecte gospodărești. Cu precădere, însă, s-au depozitat aici „bucate”, adică cereale, care constituiau proviziile familiei. De aici, probabil, denumirea de „găbănaș”, venită de la ungurescul gabonas, care înseamnă grâнар. I-au spus și I-au înscris astfel, poate funcționarii fiscului imperial, după cum se știe, vorbitori de limbă maghiară și care inventariuau în sat bunurile din gospodăriile țărănești pentru impozitare.

Boabele de grâu și de porumb (aici, „mălai”) etc., erau păstrate în încăperea special destinată, iar podul servea pentru depozitarea știuleților de porumb, dacă „coșarca”, adică pătulul, devenea neîncăpătoare.

Când „cucuruzii,” adică știuleții erau bine uscați, porumbul era „desfăcat” (sfărâmat), iar grăunțele rezultate ajungeau în cămară alături de cerealele depozitate deja după treierat.

Cămara - găbănaș de care vorbim se află, din anul 1976, în Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare.²⁸ A aparținut familiei Bilț „a lui Ion a Arsăntioaiei” din satul Făurești, comuna Copalnic Mănăștur. De mult, membrii acestei familii (coborâtoare, la origini, dintr-o veche familie nobilă cu numele Bilț, din Maramureș), fiind proprietarii unui număr

²⁶ A. Vaida, *Revoluția de la 1848-1849 în Nordul Transilvaniei*, București, 2004, p. 384-386.

²⁷ T. Ursu, *Capela eroilor din Făurești*, în „Graiul Bisericii Noastre”, An I, nr. 5 Baia Mare, mai, 1991.

²⁸ Cămara a fost achiziționată de Muzeul Județean Maramureș din Baia Mare în anul 1976, prin colegul muzeograf Sabin Șainelic (1942-1998). Monumentul a fost conservat și reconstituit întocmai de Gh. Dâmb, restaurator și echipa meșterului dulgher Matei Ioan, de la acest muzeu. Cămara-monument este expusă în Secția în aer liber a Muzeului Județean de Etnografie și Artă Populară din Baia Mare, dar poate fi vizitată și pe Internet, la Muzeul virtual „ETNOMON”, această fișă fiind semnată de doamna Janeta Ciocan.

mare de cai, erau porecliți „Roibeni”.²⁹ Am văzut cămara în gospodăria amintitei familii, înainte de a fi achiziționată de muzeu și transportată la Baia Mare. Se afla în „odoru” (curtea) casei, în dreptul uneia dintre ferestre. După casă și după găbănaș, începe „chertiul” (un alt cuvânt din vechile înscrisuri ale stăpânirii, de la ungurescul chertes-grădină), aici, grădina cea mare - ograda, în alte locuri - în parte cu mulți pomi, în parte cu diferite semănături.

Cămara avea fațada principală cu prispa (aici, „prizmă” sau „târnaț”), adică pridvorul, spre vest, adică spre casă. Aici se află și ușa de acces în cămara propriu-zisă. Ușa masivă cu blat dublu este întărită și decorată cu nituri de aramă terminate cu mici rozete și prevăzută la mijlocul blatului cu un mâner circular, decorat și acesta. Clanța frumos arcuită și terminată în formă de frunză, lucrată din fier forjat ca și șildurile broaștei, completând decorul ușii și al fațadei acestei vechi construcții. În sezonul rece, în „târnațul găbănașului” se depozitau lemnele de foc tăiate scurt, pentru a fi la îndemână și totodată la adăpost.

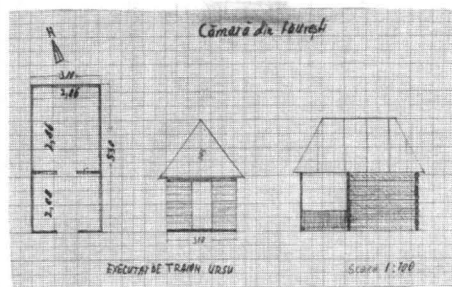
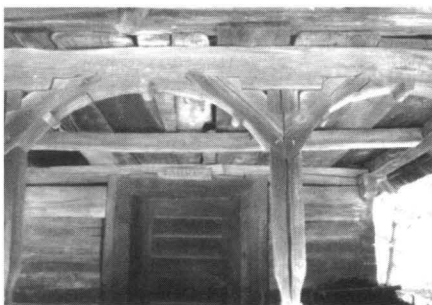
Mai târziu, destinația cămării devine alta, servind ca depozit de unelte și scule, chiar atelier de fierărie și tâmplărie, ori loc de depozitare a micilor unelte agricole - toate pentru nevoile gospodăriei. Au rămas astfel, până prin 1970, chiar dacă nu mai avea cine să le utilizeze, gospodăria aceasta aproape pustiindu-se. Prispa, la rândul ei, tot până în preajma anului amintit, căpătase rolul de bucătărie de vară cu un „șpor” sau „fiteu” bătrân, adică o sobă de gătit din fontă, produs al vechii turnătorii de fier de la Lăpuș.

Coborârea găbănașului putea să fi avut loc, cu aproximație, înainte de anul 1880, având în vedere numele a trei generații succesive de proprietari - despre care avem informații - respectiv, bunic, fiu, nepot.

Primul proprietar a fost Bilț Arsențe (cca 1865-1890), mort într-unul din conflictele militare din acea vreme, ale Austro-Ungariei, respectiv ale împăratului Franz Josef, pentru care fusese concentrat cu caii și cu carul. Acel Arsențe moștenise găbănașul împreună cu casa și gospodăria de la tatăl său și pe care le-a coborât apoi în vatra cea nouă, chiar la poalele Ursoiului. Următorul proprietar a fost Ioan (1885-1956), fiu al lui Arsențe, care, tot pentru împărat, fusese grav rănit în Galiția, în primul război mondial. Rămas suferind pentru tot restul vieții, a fost nevoit să sacrifice o parte din avere, adică, „holde de pământ, ca să plătească doctorii din Baie” (Baia Mare). Ultimul proprietar a fost Valentin (1932-1998), unul dintre fii săi (silvicultor și om de cultură), stabilit însă la Tg. Lăpuș și care a înstrăinat casa și gospodăria din Făurești. Așa încât, vatra aceasta nu mai aparține astăzi urmașilor vechii familii. Informațiile despre cămara-găbaș și numeroase altele le avem de la alt Bilț Arsențe (1915-1996), nepot al primului amintit, un fiu mai mare al lui Ioan, a cărui gospodărie se învecinează cu cea

²⁹ **Valentin Bilț**, *Poezii, tradiții și obiceiuri populare din Maramureș*, București, 1996, p.165.

părintească, din care făcea parte găbănașul. Avea 64 de ani, în decembrie 1976, când l-am cunoscut și am notat aceste lucruri. Concentrat în armata ungară, care ocupase Transilvania în 1940, a luptat, la rândul lui, în al doilea război mondial și, căzut prizonier la cotul Donului, a cunoscut și lagărele sovietice din Siberia. S-a întors ca prin minune acasă în 1946, după ce familia aflase că a murit și-i făcuse câteva parastase. Am reținut prețioase informații despre trecutul satului și al familiei și de la Bilț Gavrilă (n.1918), un alt fiu al lui Ioan, de asemenea, veteran de război. A fost sergent în Regimentul 7 Grăniceri desfășurat lângă Carei, pe frontiera pe care o apărase până la ordinul de retragere, respectiv la cedarea Ardealului prin Dictatul de la Viena, din 30 august 1940. Cu luciditate și cu emoție, vorbește și acum, la aproape 95 de ani, despre drama morală trăită de ofițerii și militarii români la abandonarea frontierei României, de tot zbciumul care a urmat până la sfârșitul războiului. Dar despre găbănaș și întâmplările, mai ales copilărești, din jurul lui vorbește și Augustin, cel mai tânăr dintre fiii lui Ioan, inginer agronom, acum pensionar. Ne rezumăm însă la aceste date din viața oamenilor de lângă cămara-monument, căci nu este aici loc de mai mult.

Strămutarea satului, pare să fi durat aproape un secol, dar consemnarea scrisă a acestei acțiuni lipsește, fiind păstrată doar de memoria colectivă.³⁰ Gospodăria din care făcea parte cămara-găbănaș a fost poate destul de mare și bine așezată acolo pe deal și deci mai greu de dislocat. De

³⁰ Valentin Bilț, *Op. cit.*, p. 165-166.

aceea, poate, va fi fost printre ultimele coborâte în noua vatră, înainte de anul amintit. Și tot din același motiv, deplasarea acestei gospodării s-a făcut chiar la poala Dealului Ursoi. În legătură cu dovada strămutării, bârnele cămării prezintă semne empirice de dezmembrare și refacere a construcției, iar cununa de deasupra pereților are urme care indică mai mulți corni, respectiv nouă, față de numai cinci, câți va număra pe noul amplasament. Faptul acesta ar putea avea și altă explicație. Fie, la mutare s-a schimbat poziția cornilor în cadrul șarpantei, fie învelitoarea inițială a fost din paie. Atunci, probabil, au fost necesari mai mulți corni pentru ca acoperișul să nu cedeze sub respectiva greutate.

La coborârea gospodăriei pe noul amplasament, cămara se situa pe același aliniament cu casa, la est față de aceasta și aproape de ea, dovadă a importanței acestei construcții-anexă în gospodărie. Mai târziu, în fața casei vechi s-a ridicat alta nouă, existentă și-n prezent, așa că obiectivul în discuție ajunsese în poziția nord-est față de această casă.

Privită în ansamblu, construcția are plan dreptunghiular, de 533/311 cm, dar cămara propriu-zisă este o încăpere de plan pătrat, 311/311 cm, fără ferestre, cu accesul din prispă.

La locul său în gospodărie, construcția fusese ridicată pe fundație de piatră de vale, așezată direct pe pământ, fapt ce a dus, cu timpul, la adâncirea ei, încât tâlpile s-au degradat. Peste tâlpile din stejar, s-au așezat bârnele orizontale din lemn de ulm, încheiate la capete în coadă de rândunică. Pereții cămării aveau înălțimea de 195 cm. Iar acoperișul, înalt de 205 cm, era învelit cu draniță din stejar. Ultima reparație „in situ” a fost făcută în anul 1956.

Din punct de vedere planimetric, fațada și ușa monumentului se află în axul longitudinal, iar coama acoperișului este perpendiculară pe fațadă. Acoperișul în patru ape are la vest o lucarnă.

Tâlpile și bârnele sunt fasonate în patru muchii, având lățimi între 17 și 34 cm. Pardoseala, atât a cămării, cât și a prispei, este din pământ, iar plafonul din scânduri groase, obținute prin despicarea în lungime a trunchiului de lemn. Inițial însă, pardoseala cămării a fost din scânduri la fel cu cele ale plafonului, dovadă fiind canturile săpate în tâlpile dinspre sud și nord.

Dar construcția este valoroasă nu numai prin arhitectura sa tradițională, ci și prin realizarea artistică deosebită a arcașelor, stâlpilor prispei și a brâului. Pe latura de vest a cămării (la fațadă), se află cele trei arcade, proporționate la dimensiunile construcției și realizate din: stâlpii de prispă, câte două contrafișe și fruntarul. Aceste elemente de arhitectură, cioplite cu concavități, realizate cu mult simț artistic, asigură fațadei un aspect estetic aparte. Contrafișele și concavitățile din fruntar au fiecare câte o protuberanță, efectul artistic realizându-se prin repetare. La toate acestea se adaugă modul de îmbinare a contrafișelor cu stâlpii și cu fruntarul prispei, îmbinare, atât cu rosturi funcționale cât și decorative. Stâlpii sunt

ornamentați prin degroșare, obținându-se astfel, câte un inel la mijloc. La înălțimea de 72 cm a stâlpilor, pe cele trei laturi ale pereților, se află un brâu ornamentat cu motive alveolare, desfășurat orizontal pe trei rânduri, completând și acesta aspectul estetic plăcut al construcției, ușa făcând și ea o bună impresie.

Revenim la valoarea cămării din Făurești, ca monument istoric și avem în vedere, în acest sens, textele existente, săpate în lemn. Este vorba despre două inscripții, unitare de altfel, redată în limba română cu caractere chirilice. Prima se află pe fruntarul prispei:

„A[n]i 1830 iulie 10 întace vreme o fost săcui aici și aci o f[os]t meg[h]ezinul fiind merța de mălaiu cu 5 gloți” (zloți n.n.).

Cea de a doua inscripție se află pe bârna din dreapta intrării în cămară și pare o continuare a primeia:

„și o fost comă[n]zi de la Coruia până la Rătunda și așe o fost de desă de so văzu[t] unu pă altul”.

Cele două inscripții, situate în locuri diferite ale monumentului, se referă la prezența unei formațiuni militare de secui încartiruite aici și, respectiv, la prețul de vânzare a mălaiului, influențat de această realitate. Această legătură a lucrurilor ne-a determinat să tratăm unitar textul. Este convingătoare și forma unitară a semnelor incizate în lemn de către o singură persoană, fără a se putea distinge un interval de timp între executarea primei și celei de a doua inscripții.

Înainte de a trece la analiza textului, se impune lămurirea cuvântului „comăzi”, din inscripția a doua, care se va citi „comănzii”, adică, comenzi, care ar fi, pluralul de la comandă, dar care, în acest caz, are sensul de formațiune militară, altădată cătane, sau soldați. Litera „n” este suprascrisă literei „b” (ă).

Prima inscripție ne oferă următoarele informații: data, prezența trupelor de secui, faptul că aici era un „meghezin” (magazin de aprovizionare cu alimente sau depozit de aprovizionare a militarilor cu materiale specifice armatei n.n.) și, că mierța de porumb costa 5 zloți.

A doua inscripție completează informațiile primite deja, indicând spațiul pe care erau amplasate trupele de secui, adică, între satul Coruia și Dealul Rotunda (situat între Cavnice și Băiuț), pe un aliniament de cca 40 km. Notăm că traseul acesta trebuie să fi trecut, până la Făurești, prin satele: Chechiș și Dumbrăvița, ca și printre Cărpiniș și Cetățele, iar numărul soldaților dispuși a fost destul de mare, încât impresia produsă să fie consemnată. Reperele amintite în text, incluzând și satul Făurești, sugerează granița care a existat între Transilvania și „părțile ungurești” în această zonă în care au fost dispuși militarii.³¹

³¹ Sau „Parțium”, teritoriu ce ar corespunde astăzi, cu aproximație, județelor: Arad, Bihor, Satu Mare, Sălaj și Maramureș.

Consemnarea acestor fapte de către cele două inscripții arată că exista o situație deosebită pentru locuitorii din zonă, ceea ce l-a determinat pe meșterul anonim, cunoscător al scrisului, s-o immortalizeze pentru posteritate, atunci când a construit această cămară. Așa încât, mica, dar însemnata construcție din gospodăria „Roibenilor” din Făurești, devenită (în conjunctura dată), „depozit militar”, a căpătat valoarea unui monument istoric.

O parte din informațiile scrise pe cămara-monument sunt preluate și confirmate, peste aproape 70 de ani, de istoricul Jozsef Kádár, care scrie: „Junie 1830 au fost trimiși aici (în Făurești n.n.), pentru pază grăniceri secui. Între Coruia și Rotunda erau unul lângă altul încât se vedeau. S-a construit aici, din lemn, o magazie, cum specifică și o inscripție cu caractere chirilice aflată la casa nr. 63; la această dată o găleată de porumb costa 5 florini. Nu știm pentru ce și până când au stat aici grănicerii secui. Este posibil să fie motivați de poziția de pe granița Transilvaniei. Or fi venit pentru a împiedica migrarea populației, fiind în acest an mare foamete”.³²

Avem în vedere însă și o altă realitate, care putea fi cauza acestei masări de trupe. În anul 1830, în Apusul Europei au fost frământări sociale și naționale, care au dus la confruntări puternice între monarhiile apărătoare ale unor învechite stări de lucruri și, mai cu seamă, tineri ofițeri și intelectuali, exponenți ai unui larg curent înnoitor. În astfel de tulburări, au fost implicate și zone din partea de răsărit a Imperiului austriac, în teritoriul fost al Poloniei până la repetatele împărțiri ale acestei țări. Prezența trupelor de secui aici poate fi legată de aceste evenimente. În special, de lupta polonezilor pentru eliberare de sub stăpânirea țaristă, care va culmina cu răscoala din 1830³³, membrii acestei mișcări fiind răspândiți în toată Europa, inclusiv în Imperiul Austriac. Curtea de la Viena, informată despre mișcarea polonezilor pomită împotriva dominației rusești, veghea, ca aceasta să nu se extindă, devenind astfel un pericol și pentru Imperiu Habsburgic. Așa încât, trupele de secui din Transilvania au fost amplasate în locuri ușor accesibile dinspre partea din Polonia încorporată Imperiului Austriac și mai apropiată de Transilvania.

Pe de altă parte, dislocarea de trupe într-o zonă locuită de români, în proporție de cca 90%, era și o măsură de intimidare a acestora, pentru că mișcările sociale, sau naționale din apropierea Transilvaniei, de după 1784, provocau teamă în rândul nobilimii maghiare, care se alarma la cel mai mic zvon, cerând autorităților imperiale măsuri de prevenire.³⁴ Frica avea să se

³² **Kadar J.**, *Op.cit.*, p. 428. Textele au fost citite și de S. Șainelic, însă fără a fi comentate. *Vezi, Op. cit.*, p.70.

³³ **V. Ciobanu**, *Informații privind ecoul în Rusia al declanșării insurecției poloneze din 1830*, în „Romanoslavica”, vol. XLVI, nr. 3, Universitatea „București”, 2010, p. 5-10.

³⁴ **D. Prodan**, *Răscoala lui Horea*, p.720-721.

manifeste deschis, pe măsură ce conflictele din Polonia se înteteau, încât la sfârșitul anului 1830, mulți nobili s-au refugiat din conace și curii în orașele cu garnizoane militare, crezând că iar „s-a sculat Horea”. Însă, nu s-au întâmplat lucruri deosebite, sau grave în Transilvania, deocamdată. În același timp, o parte a nobilimii maghiare, care simpatiza cu mișcarea poloneză, se opunea dispozițiilor imperiale, aceste manifestări fiind prezente și în Transilvania. Se răspândeau și aici idei ce vor sta, în parte, la baza evenimentelor viitoarei revoluții pașoptiste. Motivele de îngrijorare pentru Viena erau, oricum, suficiente, ca totul să fie supravegheat îndeaproape.³⁵

Prezența trupelor de secui în această zonă a Chioarului a făcut să crească prețul produselor alimentare. Este vorba despre porumb, hrană și pentru cai și care ajunsese la 5 zloți mierța. Și faptul acesta era ieșit din comun, motiv pentru care a fost, de asemenea, consemnat. Prețul ridicat se datora rechizițiilor, care însoțeau încartiruirea de trupe. Dar situația se putea adăuga, desigur și unei recolte slabe din anul precedent.

Confirmarea unei stări de scumpete, în împrejurarea creată în vara anului 1830, este dată și de una din însemnările de după anii de foamete 1814-1816. Astfel, la Șișești, în 1817, mierța de mălai costase tot 5 zloți. Se pare, așadar, că și în anul 1830, la Făurești (la 12 km distanță și la 13 ani diferență), oamenii au trăit o mare „criză”, privind unul dintre produsele alimentare importante, porumbul.³⁶

*Monumentul în discuție vorbește, așadar, despre istoria locală integrată celei a Principatului Transilvania, fiind dovada strămutării satului Făurești de pe înălțimea unui deal, pe valea accesibilă a râului Cavnice. Faptul acesta se înscrie, desigur și în acțiunea mai largă a autorităților Imperiului Habsburgic, începută încă în secolul 18, de deplasare a satelor în zone mai accesibile, precum și formarea unor localități mai compacte, pentru a fi mai ușor de controlat.

Iar în legătură cu textele analizate, înscrise pe grinzile construcției, semnificația lor istorică depășește sfera locală. Și aceasta, fiindcă se referă la prevenirea de către autoritățile imperiale austriece a extinderii în această zonă și în general în Transilvania, a unor mișcări sociale și naționale din Europa Centrală, care pregătesc marile evenimente revoluționare de la 1848-1849.

³⁵ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, București, 2003, p.173; A. Vaida, *Revoluția de la 1848-1849 în nordul Transilvaniei*, București, 1998, p. 29.

³⁶ A. Socolan, *Circulația cărții românești până la 1850 în județul Maramureș*, Baia Mare, 2005, p. 138. Vezi și, **Kadar J.**, *Op.cit.* p.428. Istoricul crede că este vorba despre o foamete, documentarea noastră de până acum însă, nu confirmă starea atât de gravă a lucrurilor.

Au fost, toate acestea, argumente pentru clasarea cămării prezentate aici între monumentele istorice și de arhitectură populară ale județului Maramureș.

Pornind de la această mică, dar prețioasă - după cum am văzut - construcție din lemn, dintr-o veche gospodărie țărănească, putem remarca valoarea și rolul monumentelor de arhitectură populară, precum ale monumentelor în general, în datarea și clarificarea unor evenimente istorice, de ordin social, economic, politic etc., nu numai locale, ci, uneori, dintr-un spațiu neașteptat de mare.

A Pantry Historical and Ethnographical Monument from Fauresti Village, Chioar Region

Summary

The pantry we are talking about is preserved in the Ethnographical Museum of Baia Mare where it was brought and rebuilt in 1971. It was found in Fauresti Village, Copalnic Manastur Parish, Chioar ethnographic region or The Old Chioar County.

The wooden building dates from 1830. It consists of one room which opens into the porch and its roof is covered with shingle. The beauty of traditional architecture and the craftsmanship of a literate peasant builder of two centuries ago catch the eye.

The pantry, called "gabanas" in this area, was used as a food storage for the family's needs. In the summer of 1830 the pantry became storage for a Secui military division which had been transferred there by the Austrian Imperial authorities in order to control the area and prevent spreading of any social or national movement from Poland into The Transylvanian Principality.

The presence of these troops and as a result the exorbitant prices of corn are written down on two beams in Romanian language with Chirilic characters.

The pantry shows signs of removal from the initial location to a different place. It proves that the house hold it belonged to along with the entire Fauresti Village were relocated from Usturoi hill on the River Cavnic Valley which is the present day location since the end of the 19th century.

All these facts constitute evidence for classifying this building among the historical and ethnographical monuments of Maramures County.